

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Nr 4–2007

Kaffepaus utanför tältet

Redaktören har ordet

I den danska tidningen Extra Bladet kan man läsa att romer från Bulgarien, Albanien och Rumänien kommer på turistvisum och att romerna säljer falskt guld på gatorna. Från olika danska städer kommer det in anmälningar till den danska polisen från personer som blivit lurade av gatuförsäljande romer.

Den danska polisen kommer nu att sätta hårt åt de gatuförsäljande romerna som det betraktar som en plåga. När polisen träffar på dem på gatan blir de bötesbelagda. Även den danska trafikpolisen hetsar mot romer. De uppmanar befolkningen att "Stanna inte för zigenare" i Danmarks Radio.

I Danmark är det tydligen vanligt att personer låtsas att deras bil har gått sönder och ber om pengar för att kunna ta sig därifrån.

De samlar sig också i stora grupper och försöker på ett hotfullt sätt övertala de hjälpsamma personerna som har stannat att sälja sina värdesaker.

Nu pekar polisen ut romerna för dessa tilltag. I Danmark, där främlingsfientliga Dansk Folkeparti sitter i regeringen, är toleransen mot minoriteter relativt låg.

I Göteborg har man kartlagt alla de tiggare som har dykt upp på stadens gator på senare tid. Det visade sig att de allra flesta var romer ifrån Slovakien. Det visade sig också att de inte tillhörde någon romsk maffia, utan att de bara var fattiga och arbetslösa romer som var här några månader för att tjäna några kronor. Den tidigare missuppfattningen som valsat runt i media att det handlade om kriminella gäng som använde sig av de fattiga romerna visade sig alltså vara helt fel.

Det är den sociala situationen i hemlandet som tvingar romerna att lämna sitt land och sina familjer. Flertalet romer i Östeuropa klarar inte av att försörja sina familjer. De lever fortfarande i misär och är marginaliserade. Sedan Rumänien, Bulgarien och Slovakien blev medlemmar i EU, har romerna börjat söka nya arbetsområden i Västeuropa. Det är något

Rosario Taikon Ali och Bengt O Björklund, framför sitter Fred och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon och fax:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91
+46 (0)73-543 07 16

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
och Bengt O Björklund.

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang, föredrag och möten.

Vi tar emot texter på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

vi kommer att få se mer av.

Bulgarien, Rumänien, Slovakien och Albanien tar inte sitt ansvar och uppfyller inte sina åtagande inom EU-konventionen. De kränker även de mänskliga rättigheterna genom att inte se över rätten till ett drägligt boende, rätten till familjeliv, rätten till utbildning och rätten till försörjningsmöjlighet.

Innehåll:

Läsarna tycker	sid. 3
Romer i centrum	sid. 4-5
Fröslevslägrät	sid. 5-7
Vanvård i barnomsorgen	sid. 8-9
Venedigbiennalen	sid. 10
Mordbrand i Italien	sid. 11
Bakro	sid. 11
Finksromska kläder	sid. 12
En ung förebild	sid. 13
Tältet är rest	sid. 14-15
Kanadas indianer	sid. 16-17
Gelem, gelem	sid. 17
Han snidar sina tankar	sid. 18
Den tatuerande sångaren	sid. 19
Malmö museum	sid. 20
Notiser och nyheter	sid. 22-24
kära bilder	sid. 24-25
Matsidorna	sid. 26-27

Bilden på framsidan är tagen vid väckelsemötet i Tensta i augusti i år. De romska kvinnorna sålde förfriskningar.

Våra bidragsgivare

Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd

Tryck: Allduplo ISSN 1651-3258

Vad kan vi romer i Sverige göra för dessa romer? Det handlar om solidaritet. Alla romska organisationer borde i ett gemensamt dokument framlägga sina synpunkter på dessa länders hantering av romafrågan.

Detta bör även tas upp i European Roma and Travellers Forum (ERTF) i Strasbourg.

Birger Rosengren orerar och rumsterar med resandesromspråket

Text: Willie Andréason Kwiek

Myndigheten för skolutveckling har, med Mai Beijers penninghjälp och med bistånd av Birger Rosengren, genom hans dotter Jasmine Rosengren, givit sig på att vidarebefordra det språk som talas mest på marknader och anstalter i en bok som har titeln Miro rakkrar romani. Språket är av någon anledning döpt av våra myndigheter till Svensk Romani! fast i titeln har man använt norsk eller är det finsk ortografi?

Kari Fraurud (centrum för tvåspråksforskning vid Stockholms universitet) har varit behjälplig med att lista stavningar, jämförda med ord och former i tidigare utgivna förteckningar, men Rosengren har alltid haft sista ordet i boken, båda har utgått från så kallad svensk resanderomani.

Det som känns fel redan från början i detta försök till "lärobok" är att man inte använder sig av fonetiskt uttal i stavningen av de ord som är romani, visserligen påstår man i boken att man gjort det och då kommit fram till svenska ske- och tje-ljud, men varför omvandla vår romani chib till svenskt uttal, när vi har våra egna romaniuttal? Och visst har vi konsonantuttal, x uttalas som i tyska Bach r uttalas ibland skorrande dz d + j och vokalen u som o och o som å. Ordet bokalo (är romani) uttalas båkalå.

Vår romani är ju ett annat språk som vi inte vill blanda in någon svenska i, men självklart har språket påverkats under våra 500 år i landet. Det är en bragd att vi lyckats rädda så mycket kvar.

Nu har tyvärr Rosengren i sin "lärobok" lagt in ord som är så kallade

Resandemarknadsromani (utom på de ställen där Lenny Lindell och Ralf "Novak" Rosengren medverkat) och denna rotepea som är en blandning av rotvälkska, källtring och dialektord, förmodligen med härstamning från Norrköpingstrakten, det låter så, är tragiskt skrattretande. Det allvarliga är att ingen mig veterligen Tråderarom sakkunnig, varken blivit tillfrågad eller läst korrektur.

Mai Beijer måste naturligtvis naivt lita på de uppgifter hon får, eftersom hon inte talar romani chib, och nu hör det till saken att uppgiftslämnare inte kunnat så mycket heller, men ändå försökt förvandla romani chib till svensk romani och när ordförrådet tagit slut skapat och tagit dessa marknadsresandes ord med i sin "Lärobok".

Det är givet att vi som är stolta över våra förfäder som lidit så mycket för vår skull och gör att vi i dag kan leva som vi gör också vill behålla vårt språk och vår kultur och att vi respekteras för det, det är ingenting man köpslår om. Vi vill naturligtvis också uppfostra våra barn att fortsätta föra vår kultur och vårt språk vidare.

Mai Beier meddelar i boken att myndigheten lägger ut romani chib ordlistor på en webbplats som heter Tema modersmål. Där det blir möjligt att lägga in nya ord.

Är tema modersmål svensk romani och romani chib språket romani? Är avsikten, som i Miro rakkrar romani, att försöka förvandla romani chib till svensk romani?

Romano manusch, vi som i dag fått, eller tagit identiteten Resanderomer med romani chib som eget språk, kan inte acceptera att vårt talade språk romani chib blir svensk romani, med alla dessa ickeromaniord, se nedan, som löst räknat omfattar ett hundratal och då har jag ändå inte räknat alla ord som finns med i boken (som på svenska heter Jag talar romani):

Sjunlo blidrar bortri tova bemla sin-kus lakk piko skonja karna buddra

Dänkar glanar jona pilla bjussar ramsa killgås o s v. o s v.....

Nej detta är ingenting för mina barn att ta till sig i tron att det är romani och det är för sorgligt att en sådan vacker bok som är illustrerad så fint av Raija Walenius och Burhan Misirli kan bli så fördärvlig i språket att man inte kan ta den till sig. Men det är klart att pappa Birger Rosengren, som lång tid jobbat intensivt för resandefolket, i alla handel-ser fått lön för mödan att hans dotter Jasmine och den "Norköpingska resandedialekten" som talas i boken går ut i Sverige och till alla marknadsresande och säkert kommer bonusen när kolle-gorna vid ståndet bredvid köper av honom Miro rakkrar romani.

Tyvärr Jasmine Rosengren, det kan bara bli en spegel av fem möjliga i È Romani Glinda och det för Urban Ståhles dikter och den förträffliga översättningen av Ralf Novak Rosengren samt designen och som tidigare nämnts Illustrationerna och din envishet och mod att debutera, så jobba på med roma-ni chib och lycka till.

Unga stjärnor.

Romer i Kungsträdgården

För andra året i rad arrangerades Romer i centrum. Stora scenen i Kungsträdgården var platsen och det var många som tagit sig dit för att se och höra de romska artister som bjudits in. Inbjudna politiker från Kulturnämnden lovade inga ökade anslag, men heller inga indragningar.

Det var en ljum augustikväll när Romer i Centrum åter intog Kungsträdgårdens stora scen för att bjuda på underhållning. Romer från olika grupper hade samlats och det serverades romskinspirerad mat i tältet bredvid scenen.

Arrangör var även i år Sam Carlqvist och även i år hade han lyckats samla ihop romska musiker och dansare med förmåga att underhålla en publik som under kvällens lopp blev allt större.

Hans Caldaras var kvällens konferenciär tillsammans med Nadja Bilicka.

Kvällen inleddes med att Lennart Rodin, politisk sakkunnig på integrations- och jämställdhetsdepartementet, invigde kvällen med en hälsning från Nyamko Sabuni.

– Det är en underbar sensommarkväll och man får verkligen gratulera arrangörerna för att ha spikat in rätt kväll för det

här evenemanget, sade han.

Därefter följde en politisk utfrågning när Jan Ottosson, ordförande i RKC, ställde politikerna från Stadshuset mot väggen. Politikerna var Rasmus Ljunglund (fp) från kulturnämnden och Roger Mogert (s), och vice ordförande i Kulturnämnden.

– Det varit ett jättetryck från RKC:s medlemmarna att vi ska arrangera Romer i Centrum även detta år. Det kostar väldigt mycket pengar för föreningen. Därför gjorde RKC sju ansökningar på olika ställen, men blev beviljad endast ett anslag. Det var från Stockholms kulturförvaltning med 50 000 kronor. Vi vill tacka kulturförvaltningen för dessa pengar. Vår första fråga till er går till Rasmus Ljunglund, som sitter i kulturnämnden för folkpartiet, som har ansvar för kulturfrågor under den borgerliga majoriteten som styr i

Stockholms stad. Kommer det att tillföras mer resurser till de nationella minoriteternas kulturverksamheter och föreningar? Hyrorna stiger och bidragen höjs inte. Utan vi får använda våra verksamhetsbidrag för att betala hyrorna. Är det meningen att man ska behöva flytta verksamheten eller är detta något som kommer att uppdateras till nästa års budget?

– Om jag kan lugna er så kan jag bara säga att några neddragningar blir det i alla fall inte. Nationella minoriteter är ju en prioriterad kulturpolitisk uppgift som vi har i staden och vi har öronmärkta pengar i kulturstödet och det kommer de även att fortsätta att ha framöver när vi lägger om kulturstödet och integrationsstödet, som kommer att samordnas till en gemensam stödform. Sedan kan ju även de nationella minoriteternas föreningar och verksamheter söka om pengar som projekt och verksamhetspengar eller annan kulturverksamhet. Tanken med omläggningen av kulturstödet är att all kulturverksamhet helst ska ha med integration att göra samt vara utåtriktad. Möjligheten finns naturligtvis för de nationella föreningarna att söka

Den ryska sång- och dansgruppen Sagana.

bidrag utöver dessa öronmärkta pengar, svarade Rasmus Ljunglund.

– Det är helt rätt, det som Jan säger. Om man inte höjer pengarna så ökar allt annat, då urholkar man stödet till de nationella minoriteterna och till kulturen i allmänhet. Det är ju den stora risken. Skjuter man inte till pengar då tvingas man skära en del, det är ett av de problem jag ser. Det andra, mer principiella problemet, ska det bli mer pengar till de nationella minoriteterna? Då skulle jag vilja säga, att vi i Sverige ligger efter övriga jämförbara Europeiska länder när det gäller stöd till nationella minoriteter. Jag tycker, oavsett parti, att vi har en hemläxa att göra, att se till att stödet faktiskt ökar. Jag tror att vi är ganska överens om det, säger Mogerts, med en menande sidoblick mot Rasmus Ljunglund.

Hans Caldaras berättar om romer i allmänhet och om sin historia.

Först ut var den finskromska musikgruppen Telál kahm (Under solen), med sin ledare Ramutso Voulasranta på gitarr. De har spelat professionellt i fem år och spelar ofta i romska sammanhang som på festivaler, i parker och på fester. Senaste festivalen de medverkade i var under Jagori festivalen i Oslo 2002. De sjöng och spelade fyra låtar.

– Det är trevligt att få spela på en sådan här central plats som i Kungsträdgården i Stockholm det känns stort och ärofyllt att ha blivit inbjuden till evenemanget, säger Ramutso Voulasranta.

Sedan sjöng Latsi Silberstein romska ballader och dansade.

Den Django Reinhardtinspirerade kvartetten Angelo Trio jazzade upp stämning-

en med sina snabba gitarrimprovisationer.

Gabriella Guatarra med sin flamencodansande grupp språkade av energi och färg.

RKC:s egen unga dansgrupp Tjerahaja (De unga stjärnorna) visade att de bara blir bättre och bättre. Publiken uppskattade verkligen dessa små barnstjärnor och jublade stort.

Kvällen avslutades med den ryska

Hans Caldaras var kvällens konferenciér tillsammans med Nadja Bilicka.

sång- och dansgruppen Saganai, specialinbjudna och mycket uppskattade för sin professionella föreställning.

Den finskromska musikgruppen Telál kahm.

Den Django Reinhardtinspirerade kvartetten Angelo Trio

Fröslevlejren upprättades 1944. Flera tusen danska män och kvinnor var tyska fångar där.

ingsläger på dansk mark. Bägge ställde krav för genomförandet. Tyskarna skulle vara byggherrar för de visste hur ett läger skulle se ut, men danskarna skulle vara tvungna att stå för byggkostnaderna. Danskarna

Historiens mörka vingar

Uppsamlingslägret i Fröslev, eller som det på heter tyska, Polizegefängnislager, ligger det lilla samhället Fröslev på södra Jylland, någon kilometer från den tyska gränsen. Om man har kört över gränsen mellan Danmark och Tyskland med bil, har man passerat samhället som låg vid gränsövergången Krusaa - Flensburg, en gränsstation som numera är spårlöst borta.

Det är inte många som har vetskapen om uppsamlingslägret i Fröslev och dess historia. Erwin Holk, mer känd som Bamse, gift med ERG:s eminenta kock, Pippi Taikon Holk, guidar oss och berättar om lägrets historia en dag i juli 2007.

– Den 29 augusti 1943 invaderade tyskarna Danmark. Tyskarna avväpnade den danska armén, samtidigt som den danska marinen sänker sina fartyg. Tyska lagar upprättas och tyskarna inför dödsstraff eller deportation, eller i bästa fall långvariga fängelsestraff för sabotage och annan illegal verksamhet riktad mot den tyska besättningsmakten, berättar Bamse.

Riksdagen och kungamakten upphörde att fungera och dåvarande regering "Scavenius" drog sig tillbaka. Därefter blev flera hundra danska medborgare deporterade utan rättegång och domslut till tyska koncentrationsläger och fångelser.

– I början av 1944 hade över 300 mot-

ståndsmän, judar och kommunister, deporterats från Danmark till Tysklands koncentrationsläger. I Danmark hade man liten vetskap om vad som pågick i de tyska koncentrationslägren.

Utrikesdepartementets direktör, Sven Svenningsen, protesterade ett flertal gånger utan resultat till de tyska myndigheterna om de folkrättsstridande deportationerna.

– Under två förhandlingar med doktor Werner Best, tysklands fullmäktige i Danmark, förslog Svenningsen att man skulle upprätta ett läger i Danmark, där man kunde internera de danskar som tyskarna hade arresterat. Han hoppades att på så sätt kunna mildra de hårda domarna och straffen, samt förhindra ytterligare deportationer till Tyskland av danska medborgare.

I mars 1944 var förhandlingarna klara och man beslutade att upprätta ett interner-

gick med på avtalet, på villkor att alla som blivit deporterade till Tyskland skulle återföras till lägret i Fröslev och att deporteringen av danskar skulle upphöra. Nästa krav från tyskarna var att lägret skulle ligga nära den tyska gränsen på den sydöstliga delen av södra Jylland.

– Många danska organisationer opponerade sig starkt om upprättandet av ett koncentrationsläger i Danmark. Bland andra var Danmarks frihetsråd skeptiska över tyskarnas löften. Många var rädda för att tyskarna skulle föra över alla fångar till Tyskland eller spränga lägret i luften, eller på annat sätt ta livet av fångarna. Lyckligtvis fick de fel. Deportationerna upphörde visserligen inte helt, men Fröslevslägret räddade många danskar från lidande och död i de tyska koncentrationslägren.

Efter att lägret var färdigställt den 13 augusti 1944, återfördes alla danskar från Tyskland, men inte de danska judarna.

– Lägret hade plats för 1 500 fångar. Vaktornen var bemannade dygnet runt och var utrustade med en strålkastare och en kulspruta. Runt lägret fanns höga, dubbla taggtrådsstängsel och landminor var utlagda för att förhindra flykt.

I lägret fanns ett kommissariat och ovanför det fanns ytterligare ett bemannat vaktorn, allt för att ha kontroll över barackerna som låg utspridda som en solfjäder. En särskild avdelning för kvinnor

upprättades i två baracker med utegård.

Nils Svenningsen lyckades övertyga lägerkommendanten dr Best, att den danska fångvården skulle stå för maten och medicineringen. Det gav Fröslevslägreten en särställning, eftersom det innebar att de danska myndigheterna och motståndsrörelsen fick en stor inblick i vad som skedde i fånglägret. Den danska förvaltningen fick en egen barack utanför lägret.

– Tyskarna önskade att livet i det nya lägret skulle vara som i ett tyskt koncentrationsläger. Förhållandet i Fröslevslägreten var strängt, men inte outhärdligt. Bröt man mot husets regler blev man straffad, om man till exempel inte hälsade på alla tyskar, eller om man sjukanmälde sig utan grund, eller om man arbetsvägrade. Man fick heller inte ha politiska diskussioner, hålla föredrag eller gudstjänster. Straffen kunde bestå av mörk arrest med bröd och vatten, utan madrass och filt. Om en hade felat kunde alla i baracken bli bestraffade genom att man tog bort kaminen i baracken. I värsta fall blev man sänd till ett tyskt koncentrationsläger.

Tyskarna bröt alla tidigare löften

Den första månaden passerade lugnt i lägret, stämningen bland fångarna var förhållandevis trygg. Men den 11 september sköts en fånge till döds av en tysk vaktpost då han befann sig för nära taggtrådsstängslet. Några dygn efter det drabbades Fröslevslägreten av en katastrof som skakade inte bara lägreten fångar utan hela den danska befolkningen. Nästan 200 fångar blev deporterade till tyska koncentrationsläger. Endast hälften av dem kom levande tillbaka.

Deportationen var ett klart brott mot de löften man tidigare givit.

Den 19 september försatte tyskarna den danska polisen och gränsgendarmeriet ur funktion. 1 700 poliser fördes med båt från Köpenhamn till Tyskland. Från de större städerna på Jylland och Fyn, fördes cirka tre hundra poliser till lägret i Fröslev för att dagarna efter sändas till tyska koncentrationsläger.

Bamse pekar på namnet på sin pappas farbrors familjenamn. En i släkten var med i motståndsrörelsen och hamnade på Fröslevslägreten.

– Av 330 män från gränsgendarmeriet, fängslades 287 personer i Fröslevslägreten. Gendarmeriet trodde att de skulle interneras under en kortare tid, men 141 personer deporterades till Tyskland, där 37 av dem dog.

Deportationerna blev nu ett stadigt hot för fångarna i Fröslevslägreten, ingen kunde känna sig säkra. Det förekom åtta större deportationstransporter från lägret under de nio månader lägret fanns. Mellan tolv och tretton tusen fångar passerade genom lägret som ursprungligen var avsett för 1 500 personer. Att lägret var överbefolkat rådde det inga tvivel om. I april 1945 fanns det cirka 5 400 personer i barackerna.

– Allt eftersom lägret växte skulle alla fångar arbeta, med undantag av gamla och sjuka.

När lägret upplöstes fann man två radioanläggningar under golvet på barackerna.

– Fast lägret var bevakat av vakter och trots att plötsliga inspektioner ofta förekom i barackerna, kunde fångarna lyssna på sina illegala radioanläggningar, om vad som hände i krigets Europa. Trots att tyskarna var medvetna om radioanläggningarna, hittade de aldrig dem.

I början på december 1944 kom det två hundra fångar från Tyskland till Fröslevslägreten. Det var äldre poliser och svårt sjuka män.

– Av de hemvändande fångarna fick man veta hur ohyggliga de tyska koncentrationslägren var. Men det var inte förrän i mars 1945 som hemtransporterna kom i gång på allvar.

Greve Folke Bernadotte var den som ansvarade för de enastående räddningsaktionerna, kända under namnet De vita bussarna.

Vad har vi gjort med barnen?

Göran Johansson, särskild utredare, är en av tio delegater i Delegationen för romska frågor. Han är också chef för en stor och viktig utredning om vanvård i den sociala barnavården fram till 1980. Mellan 1950 och 1980 var 250 000 barn någon gång placerade i fosterhem eller barnhem. Flera av dem för mycket illa. Nu får de berätta sin historia.

Göran Johansson, du har en lång och gedigen bakgrund både som chef och utredare på det socialpolitiska området. Det var kanske därför du blev tillfrågad om att medverka i delegationens arbete.

– Jag tror att det är främst för min samlade bakgrund, men jag är också en inkvoterad gubbe. Det är ju många kvinnor som arbetar i sociala sammanhang. Men huvudskälet är nog att jag har lett ett antal utredningar, som bland annat handlat om romer. I utredningen om vräkning och hemlöshet såg jag hur romerna diskriminerades på bostadsmarknaden.

Vad kan då du tillföra delegationens arbete?

– Mitt förhållningssätt och mina kunskaper. Jag kan tolka vad som händer i kontakten mellan romer och myndigheter och jag kan också sätta in stöten där den som bäst behövs. Jag är också en person

som man omöjligt kan finta upp på läktaren, förklarar han med glimten i ögat.

Hur ser du på delegationen uppdrag?

– Jag ser på den från två håll. För det första är det tråkigt att det överhuvudtaget behövs en delegation. De här problemen borde vi ha löst för länge sedan. Samtidigt är jag hedrad av att få jobba med dessa frågor, att få vara med och ge röst åt romernas rättfärdiga frågor.

Delegationen var ju nyligen i Malmö. Vad tyckte du om den resan?

– Det var lärorikt. Jag har inte jobbat inom socialtjänsten på lokal nivå på många år. Jag har alltså inte kunnat följa den här typen av nya verksamheter som finns i dag. Mest intressant var nog det romska kulturcentret i Malmö.

Under besöket på IRIS skolan talade du med några romska kvinnor från Polen. Vad pratade ni om?

– Vi pratade om deras situation i

Sverige som romska kvinnor, mammor och studerande.

Göran Johansson arbetar sedan förra hösten som ansvarig för Utredningen om vanvård i den sociala barnavården, en utredning som på regeringens uppdrag ska kartlägga allvarliga övergrepp och vanvård av flickor och pojkar som varit placerade i fosterhem eller vid institutioner inom den sociala barnavården. Det är en utredning som bjuder in alla de kvinnor och män som varit placerade och som anser sig ha blivit vanvårdade till en intervju. Alla som vill kommer att få berätta sin historia. Den slutgiltiga rapportens viktigaste aspekt är att se till, att liknade förhållanden kan undvikas i framtiden.

Trycket på dessa frågor har ökat de senaste åren. När föreningen Stulen barnom uppmärksammades i media ökades kravet på en granskning och regeringen tillsatte en utredning.

– I Norge kom man i gång redan år 2000 och internationellt har det gjorts utredningar i flera länder, bland annat i Australien, Storbritannien och Irland. Utredningen i Irland har pågått i sju år och är ännu inte avslutad. Så det var bara en tidsfråga innan jag fick detta på mitt bord. Först gjordes en snabbrapport av Socialstyrelsen, därefter startade den här utredningen i oktober förra året.

Det talas ju mycket om att resandefolkets barn omhändertogs i högre grad än andra barn, är det så?

– I den här utredningen har vi krav på oss att redovisa etnicitet, vi frågar alltså dem vi intervjuar vilken etnisk tillhörighet de har. Bland dem vi har intervjuat fram till i dag, cirka sjuttio personer, är resandegruppen överrepresenterade i förhållande till sin andel av befolkningen.

Det är alltid två personer som sitter med den som intervjuas. Den intervjuade har även rätt till att ha en stödperson med sig. Intervjuerna är ofta mycket känsloladdade. Inledningsvis har många svårt att berätta om sin traumatiska barndom.

– Efter en kort stund glömmer de bort mikrofonen, men det händer att männi-

skor bryter ihop under intervjun. Ibland räcker det med en paus, annars får vi fortsätta en annan dag.

Direkt efter intervjun får de som ska berätta ett kort med telefonnummer till en legitimerad psykoterapeut kortet erbjuder åtta betalda samtal, om så behövs. Varje intervju tar cirka tre timmar, men det tar flera dagar att redigera varje intervju. Man räknar med att kunna göra 300 intervjuer per år.

Den 21 augusti kom en delrapport som ligger till grund för en begäran om förlängd utredningstid. När räknar ni med att vara klara?

– Den första juni 2008 ska utredningen vara klar enligt de första direktiven från regeringen. Men alla drabbade ska givetvis ha en chans att komma till tals, därför är det svårt att säga när vi är klara. Se bara på den utredning man gör på Irland. Den har hållit på i sju år och är ännu inte klar.

Det handlar om ett stort antal människor. Mellan åren 1950 och 1980, var cirka 250 000 barn någon gång placerade i fosterhem eller på institution. Men vi kommer aldrig att kunna säga hur många av dessa eller hur stor andel som var utsatta för övergrepp och vanvård. Flera lever inte längre och vi intervjuar bara de som vill berätta.

– När Sverige nu går till botten med det som har hänt vore det oetiskt om inte alla som vill får berätta sin historia. Den här utredningen styrs helt av den efterfrågan som finns av att berätta.

Men man får inte bedriva uppsökande verksamhet, till exempel att via arkiven ta kontakt med enskilda personer.

– Det anses som oetiskt eftersom den här typen av berättelser då sätter igång en process som de inte har bett om. Det är ett medvetet risktagande från regeringens sida att starta den här utredningen.

Därför måste det vara frivilligt och därför erbjuds psykologiskt stöd till den som behöver efter intervjun.

Det finns även en referensgrupp kopplad till utredningen. Olika föreningar har tagit fram dem som sitter där. Hur fungerar det?

– De träffar oss fyra gånger om året och har synpunkter på hur vi arbetar. I mån av styrkan i deras argument tar vi till oss deras råd. Referensgruppen är enbart rådgivande och har ingen insyn i arbetet. Sekretessen är total och varar i sjuttio år.

I Norge där man gjort en liknade inventering av vilka som drabbats av vanvård som barn kan de drabbade i vissa fall få upp till 750 000 kronor i ersättning för lidandet. I Sverige finns än så länge inga möjligheter till ekonomisk kompensation. Det krävs ett riksdagsbeslut för detta.

É Romani Glinda är på Bokmässan i år!

É Romani Glinda välkomnar dig till Internationella torget på Bok & Biblioteksmässan i Göteborg 27-30 september. Möt redaktionen och ett brett urval av romsk litteratur, av eller om romer. Vi berättar om tidningen och om situationen för romer, både idag och igår, både i Sverige och internationellt.

Tillsammans med Delegationen för romska frågor kommer vi att finnas till hands under alla dagar. Fredag och lördag är Delegationens ordförande Maria Leissner där.

Monterplats HO3:33

Venedigbiennalen har en romsk paviljong i år!

Venedigbiennalen är en av de mest prestigefyllda konstbiennalerna, därför är det extra roligt att det för första gången i år finns en romsk paviljong i år med 16 samtida romska konstnärer. Med den romska paviljongen vill man bryta ner alla stereotyper som finns om romer.

Årets Venedigbiennal, den 52:a i ordningen, stoltserar i år med den första romska paviljongen någonsin. "Paradise Lost" heter den, med verk som kommenterar och beskriver romsk identitet och förföljelse. I paviljongen ställer 16 samtida romska konstnärer från åtta europeiska länder ut sina verk.

Den kände regissören, Win Wenders, ser paviljongen som en möjlighet "att korrigera vår bild av Europas största minoritet, som fortfarande formas av zigenarromantik och romsk kitsch."

I århundraden har det romska folket blivit utsatta för en romantisering av icke-romska konstnärer. De har manat fram bilder av zigenskor som lyckligt dansar fram barfota runt lägerelden

med tamburinen i handen och fullmännen lyser. Samtidigt har de romska konstnärernas verk blivit nedgraderade till en kitschnivå av europeiska kulturexperter.

Utställarnas ultimata mål är att bryta ner den exotiska stereotypen av "zigenare" som har varit rådande i Europa sedan 1800-talet och att se till att romska konstnärer behandlas jämlikt i den internationella konstvärlden.

– Det är vår förhoppning att den romska identiteten ska kunna tjäna som en modell för en modern, europeisk transnationell identitet som är kapabel till en kulturell fusion och en omställning till dagens förändrade förhållanden, säger Tìmia Junghaus, utställningens kurator.

Bredden på de romska konstnärernas verk är både stor och påfallande.

– Det är så här de inbjudna konstnärerna representerar sig själva och det är så här de upplever sin romska identitet, säger Tìmia Junghaus.

I Palazzo Pisanos tak hänger "Regn av tårar", av Timor Balogh. Det är provrör fyllda med människors tårar, fällda inför de orättvisor som drabbat romerna. I Norbet Szirmas och János Révész video intervjuas ungerska fotbollssupporters. Många är hatiska till "zigenare". Men en av dem är själv rom. Han väljer att stå mitt i klacken, trots att han ofta åker på stryk av sina rasistiska medsupportrar. Inte ens om man hejar på samma lag är vi lika värda.

Romska barn dog i mordbrand

Under natten den 11 augusti omkom fyra barn mellan fyra och tio år vid en brand i Italien. De bodde i ett skjul under en motorväg intill ett romskt tältläger i utkanten av staden Livorno. Två av barnen var dövstumma. Föräldrarna hade lämnat barnen själva i lägret för att gå och titta inne i stan.

– De står varje dag vid trafikljusen och ber om pengar för mat till barnen, berättar Maria, syster till tre av de döda pojkarna.

Orsaken till branden är okänd, men föräldrarna greps av polis och anklagades för att inte ha hjälpt barnen när det brann. Anklagelserna har numera hävts, men föräldrarna sitter fortfarande i häkte för att de inte ska kunna lämna landet. Deras advokat Andrea Callaioli, menar även att det måste röra sig om en mordbrand eftersom det hade regnat timmarna innan det började brinna.

Den italienska extremistgruppen GAPE, Den väpnade gruppen för etnisk rensning, har tagit på sig ansvaret för attacken och de hotar nu alla romer i

Italien att lämna landet före den 25 augusti, annars blir det nya attacker varje månad i andra läger med värre konsekvenser än de i Livorno.

Händelsen har lett till en politisk debatt om vem som bär ansvaret för romernas utsatta situation i Italien. Det finns runt 150 000 romer i landet, de flesta kommer från Rumänien, Albanien och andra östeuropeiska länder. Myndigheterna uppskattar att en femtedel, cirka 30 000, bor i 500 tältläger, och de är de värsta i Europa, enligt Opera nomadi, en grupp som är en form av mellanhand mellan myndigheter och romer. Massimo Converso, ordförande för organisationen, har kallat till ett akut möte med inrikesminister Giuliano Amato för att hitta konkreta lösningar på problemet.

Romska organisationer kritiserar Italiens regering för att inte göra tillräckligt för att skapa drägliga villkor och bristande försök att integrera romerna.

– Vi måste ta reda på varför lagarna inte tillämpas, för i vårt land finns det spädbarn och barn vars rättigheter för-

summas i den kulturella mångfaldens namn, sade högerextrema Forza Italias vice ordförande Jole Santelli.

Livornos vänster-borgmästare Alessandro Cosimi har lovat att ta emot familjerna i tältlägret och hjälpa dem med ett bättre boende. Han manade också till diskussioner på nationell nivå för att lösa integrationsproblemen för romer. Han påpekade att lokala myndigheter kommer att behöva mer resurser om detta ska bli möjligt.

I söndags sade invandringsminister Paolo Ferrero att barnens död bara var den senaste i en serie tragedier som orsakats av att myndigheterna vänt dövörat till.

Italien är ett av 14 länder som utpekats av EU-kommissionen för att diskriminera den romska befolkningen på grund av deras etnicitet.

Kommissionen har krävt att alla dessa länder ska bemöta anklagelserna senast den 27 augusti eller bötfällas för att de låter bli.

SR, TT-AFP, Corriere della sera och L'unità

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Jag klär mig inte som mamma

Vid sidan av de muslimska kvinnornas slöja finns det nog ingen klädkodex som väcker lika mycket uppmärksamhet, känslor och anstöt som de finskromska kvinnornas. Den enda skillnaden är att den aldrig debatteras högt. Ändå är det en klädsel som otaliga kvinnor bär på varje dag.

Text: Mirelle Gyllenbäck

Det finns en grupp kvinnor i samhället vars villkor och situation sällan uppmärksammas. Om det inte handlar om mångkulturalismens gunst. Många av er ser dem dagligen, antagligen i stormarknaden eller i någon av veckotidningarna där deras liv oftast blir skildrade i tjugiga ordalag och där många gånger sakfelen övergår både deras och journalisternas förstånd. Klädda med svarta långa sammetskjolar beströdda med paljetter, samt färgglada blusar i olika schatteringar. Jag talar om de finskromska kvinnorna.

För att klargöra det från början så är romer ingen homogen grupp och att låta finska romer bli en norm för hur romsk kultur och romska traditioner fungerar kan ibland bli missvisande.

Den historiska bakgrunden till att finska romer utvecklat en egen klädkodex är

ganska enkel, i synnerhet när det gäller de finskromska kvinnorna. Klädkulturen beror dels på det stränga klimat som råder i stora delar av Finland under vintern, samt att det i den finskromska kulturen är skamligt för en kvinna att visa benen. I vissa romska kulturer har detta luckrats upp väsentligt även om regler finns, men den traditionsmässiga klädseln som de finskromska kvinnorna bär, med de stora svarta sammetskjolorna, tillkom successivt under 1900-talet. Innan dess var det inte kläderna som visade att du var rom, utan sättet att leva, som då var totalt främmande för majoritetsbefolkningen.

Eftersom min mor tillhör den finskromska gruppen hade det varit ett naturligt steg i in i mitt vuxenliv att ta på mig de traditionsenliga kläderna. Men

eftersom jag har varit lite av en rebell sedan barnsben, bestämde jag mig ganska tidigt för att aldrig ta dem på mig. Dels på grund av att jag aldrig skulle känna mig bekväm i dem, men även på grund av det rådande samhällsklimatet. Visst medförde det ett antal hetsiga debatter hemma, där för- och nackdelar nog övervägdes, men till slut vann min övertygelse. Att besluta sig för att ta på sig dem innebär en rad olika förpliktelser, bland annat att personen i fråga inte får visa sig utan de kläderna för någon äldre. Men det innebär även att på ett obemärkt sätt hamna i de traditionella könsrollerna, vilket är svårt att handskas med om man som ung romsk kvinna exempelvis vill göra karriär.

Min personliga uppfattning är att man inte blir mer romsk för att man tar på sig de traditionella kläderna. För mig ligger det på ett djupare plan än så. Att vara rom för mig innebär att bära på ett rikt kulturarv och på en stolthet som sitter i själen, oavsett hur jag än väljer att tillämpa min romskhet. Men jag hyser samtidigt all respekt för de tjejer som väljer att ta på sig de traditionella kläderna.

Att bära de traditionella kläderna innebär ett ansvar, ett ansvar gentemot sig själv och gentemot människor runt omkring en. Det är inte vad människorna ser i ditt yttre som alltid säger vem du är, eller vad du är, utan det är det man inte ser, det som finns bakom. Det är inifrån respekten för dig själv och för andra skapas, för människor som lever mitt ibland oss här och nu och de som har lämnat oss.

I integrationens spår försöker många människor förklara saker som legat fördolda hos vissa grupper sedan mycket lång tid tillbaka i tiden. Det är okunskapen och skillnaderna mellan den gamla urkulturen och de relativt nya traditioner och sedvänjor som blir missvisande och som kan förvanska den äkta bilden av romernas ursprung.

En ung förebild

Rosario Taikon Ali är 23 år och studerar statsvetenskap på Stockholms universitet. Han är nu inne på den tredje och sista terminen. Som rom fokuserar han givetvis på romernas situation, både här i Sverige och i Europa. I sin B-uppsats tar han upp frågan om de svenska institutionernas indirekta diskriminering när de rekryterar.

– De flesta svenska institutionerna har en tendens att bygga upp en rekryteringsstruktur som gör att romer inte får tillgång till de tjänster som blir utlysta, även om dessa tjänster direkt har anknytning till den romska kulturen och samhället. Det finns några institutioner som tar hänsyn till de svårigheter romer har, som till exempel bristen på specifik utbildning och dokumenterad erfarenhet, för att jobba med vissa frågor. Diskrimineringsombudsmannen är ett gott exempel på detta. De hade vid ett rekryteringstillfälle, när man sökte någon för att kartlägga romernas situation i Sverige, tagit hänsyn till den svaga position romerna har och behovet av att i dessa frågor ha den romska gruppens förtroende. De har inte bara försökt uppfylla de formella kraven, de har även tagit hänsyn till vad den romska gruppen har för krav på den som ska utföra arbetet.

Detta har gjort det möjligt för romer att använda sig av sina egenskaper och specifika kunskaper som språk, kulturell tillhörighet och personlig kännedom om vad diskriminering innebär. Dessa ses inte som något negativt, utan snarare som något positivt.

– Justitiedepartementet är annan institution som tagit till vara på denna kompetens. Vid sin rekrytering tog man inte

enbart hänsyn till den formella utbildningen, utan snarare till den kapacitet den sökande har, det vill säga, man tog mer hänsyn till kännedom om det romska samhället och den romska kulturen när man sökte någon till kansliet på Delegationen för romska frågor.

På så sätt har man tagit hänsyn till de brister den romska gruppen har på grund av århundraden av diskriminering och förtryck. De fick ju inte gå i skolan i Sverige förrän på 60-talet.

– Jag tror att det är viktigt med positiv särbehandling för att kunna ta till vara på romernas informella kunskaper och erfarenheter. Tyvärr finns det i Sverige idag en negativ syn på positiv särbehandling, trots att Sverige har skrivit på EU-direktivet om etnisk jämlikhet, som rekommenderar positiv särbehandling av utsatta grupper.

Ett exempel på indirekt diskriminering, menar Rosario, är rekryteringsprocessen till arkivarie på Romskt kulturcentrum i Stockholm, RKC. I arbetsbeskrivningen kräver man en akademisk utbildning och erfarenheter som nästan inga romer har. De som möjligtvis har det, nås inte av de

kanaler där tjänsten har utlysts.

– Detta sker trots att RKC ska förebygga diskriminering i alla dess former. Detta är något man har förbiset.

Forum för Levande historia har aldrig utlyst någon tjänst specifikt ämnad åt en rom, trots att de i sitt uppdrag ska belysa romernas historia under förintelsen.

– Till skillnad mot DO och Justitiedepartementet har de aldrig vänt sig direkt till romerna när de utlyser sina tjänster. De är mycket strikta med att den sökande ska ha en akademisk utbildning, helst på forskarnivå. De har inga som helst ambitioner att ens vilja lära upp någon ur den romska gruppen. Trots att ett visst antal romer har sökt tjänst hos Forum för levande historia, har man aldrig tagit hänsyn till deras kulturella och språkliga kompetens.

Timo Friman, Daniel Tan och Ossi Borg.

Tältet är rest för tredje gången

Trafiken rusar förbi Rinkeby och Tensta på E18. Vid ett av stoppljusen överraskas trafikanterna av ett färggrant inslag då de blickar ner till höger. Ett cirkusliknande tält står på ången. Det är fullt av parkerade bilar och massor av människor som rör sig. Är det cirkus eller är det en fest eller vad? Nej det är den nybildade religiösa föreningen Tro och Hopp som har slagit upp sitt mötestält.

Föreningen Tro och Hopp arrangerade i våras en välgörenhetskonsert i Filadelfiakyrkan i Stockholm för att samla in pengar till ett stort väckelseält. Det är nu tredje gången som tältet är uppsatt sedan den femtonde juni i år, då de for till Kumla för att överta tältet efter ett pågående stormöte. Efter stormötet, som varade i fyra dagar kring midsommar, tog de över tältet och fortsatte sin tältturné. De fick instruktionerna om hur man reser tältet och sen bar det i väg till Enköping. Dit kom ett hundratal besökare varje dag, berättar Daniel Tan, pastor och en av äldre männen i föreningen.

– Skulden som från början var 100 000 kronor har nu sjunkit till 50 000 och vi kommer under hösten att samla in mer pengar. Vi har en mycket bra sångkör med oss när vi besöker de olika kyrkorna

där vi predikar och då får vi in offergåvor som går direkt till tältinsamlingen, berättar Ossi Borg, ordförande i föreningen.

Timo Friman som är med i Enköpingsförsamlingen berättar att han och tolv andra i församlingen har gått med i Tro och Hopps församling som består av olika föreningar från olika delar av landet.

– Våra hjärtan har fyllts av Guds tro och det känns som vi växer in mer och mer i det här med tältmöten, vi ser att det har burit frukt. Redan efter två tältmöten har nio personer blivit frälsta och under denna helg kommer det att bli många fler. Antalet dagsbesökare ökar från plats till plats. Hitintills har vi cirka fyrahundra besökare om dagen, säger Timo.

Det kom romer från olika delar av landet till de olika tältmötena, även från

Finland kom det romer som hade hört talas om väckelsemötet.

Henry Sjöberg, som har varit frälst i 23 år, är en av pastorerna från Enköping. Han kände att Gud hade lagt sin hand över mötesdagarna, både i Kumla, Enköping och i Stockholm.

– I Enköping var temat förlåtelse. Det var många som fick syndernas förlåtelse och blev frälsta och en del grät av glädje då de såg att många blev helade. Det är sju år sedan jag första gången blev inbjuden till ett tältmöte och det var just här på denna plats. Inte trodde jag då att jag en gång skulle komma att predika här, så som de gjorde för mig.

Henry som är född i Finland, berättar att som liten hörde han att man alltid talade om Gud i hans föräldrahem, ändå levde han ett liv som fördärvade honom på olika sätt.

– Jag har suttit i fängelse en stor del av mitt liv. Efter sammanlagt tjugotvå år i fängelse uppenbarade sig Jesus i min cell. Åtta månader senare gav jag mig till Gud och sedan dess har mitt liv förändrats. Gud gav mig livsuppgiften att börja

evangelisera. Nu är jag pastor i tre olika församlingar och där finns både svenska och finska ickeromer tillsammans med oss finska romer, berättar pastor Henry Sjöberg.

I Kumla blev de instruerade av den förra ägaren om hur tältet skulle rivas och ställas upp. Första gången tog det nio timmar att resa tältet men nu gör de det på fyra timmar.

– Vi bytte ut långtradarläpet som ingick i köpet, mot en lastbil, nu kan vi själva transportera oss dit vi vill när vi vill, säger Daniel "Nenne" Tan Kweik.

Det är Daniel han som håller dagens gudstjänst. Han talar till församlingen om att inte glömma vad dessa tre första dagar har betytt för dem. Att inte glömma att Gud finns i deras hjärtan utanför tältet, att leva som Gud har lärt och att vara god och generös mot sin nästa. Till sin hjälp har han Ossi Borg som simultantolkar från svenska till finska.

Här tar turnén slut för den här sommaren, men styrelsen har beslutat att fortsätta med tältmötena även nästa år för det är ett uppskattat inslag.

– Vi kommer att göra en turnéplan som vi kommer att sprida på olika sätt till våra romer i Sverige. Förhoppningsvis kommer vi att besöka sju till åtta platser i landet nästa sommar, berättar Daniel och Ossi.

Utanför tältet leker barnen glatt, två partytält är resta, i ett tält finns kaffe, läsk och bullar att köpa och i det andra grillar man härliga korvar. Pengarna från försäljningen och kollekten går oavkortat till insamlingen av tältet.

– Det är första dagen jag är här och det är underbart att vi kan mötas i det fria. I morgon förmiddag kommer det att handla om barnen. Den förra ägaren av tältet kommer hit då. Han bedriver en religiös barnverksamhet, så vi tar med oss barnen. Det kommer att bli trevligt, säger Vanea Columbus, som tillsammans med Gustav Taikon och deras familjer var med under mötet.

– Det är härligt att uppleva gamla minnen. Vår svensk-romska församling har tidigare haft tältmöten på just denna

plats. Jag var själv en av den som reste och rev tältet. Det är första gången som jag är tillsammans med finska romer i ett så stort religiöst sammanhang. Det känns gemensamt och de har en mycket duktig kör, säger Gustav.

Vanea fyller i och berättar att för tjugofem år sedan hade deras församling gemensamma möten med de finska romerna i lokalen på Högbergsgatan i Stockholm. Det var en härlig tid, tycker han.

– Jag var här en stund i går och kände att här framförde man Guds ord på ett annat språk än det jag är van vid. Jag kan se att de finska romerna har en djup tro och att de följer och förkunnar guds ord på ett respektfullt sätt. Man kan riktigt se att den heliga anden uppfyller deras själar både i sång och i predikan. När jag var här i går kände jag guds närhet. Det var en upplyftande känsla och det var likadant i dag, då jag tog med min fru Raida. När många romer är samlade, förvandlas den flämtande lågan till en brinnande eld. Det är då vi känner gemenskap och att den helige anden fyller våra bröst. Just nu ligger den romskkyrkliga verksamheten på lågvarv i Stockholm, så detta med tältmöte var ett välkommet inslag. Inte för att det behövs en speciell kyrka eller lokal att samla folk till bön, det går även bra att samlas hemma hos någon, säger Masio.

Masio har varit frälst i 25 år nu. Han genomgick en hjärtoperation i Stockholm och sedan dess har hans liv förändrats.

– När jag låg på sjukhuset drömde jag att en ängel stod vid min bädd och talade till mig. "Ängeln sa: Vad gör du Masio? Ge dig till Gud. Du ska genomgå en stor

Stämningen var god utanför tältet.

operation, vem vet om du vaknar eller ej efter operationen. Tänk dig att du inte vaknar upp, var hamnar du då utan att ha givit dig till Gud." Samma morgon kallade jag på de romska pastorerna och de frälste mig på sjukhuset. Sedan dess har jag gått på samma gata, bredvid Gud och det är den största av alla händelser i mitt liv, säger Masio Kweik.

Masio Kweik.

Vanea Columbus och Gustav Taikon.

William Mclean, survivor, med barnbarn.

Indianer får upprättelse

Domino Kai reste i juni i år till Kanada på uppdrag av Delegationen för romska frågor. Där deltog han under fyra dagar i "Truth Telling and Reconciliation Conference", en sannings- och försoningskonferens, ämnad att ta reda på hur illa Kanadas indianer blivit behandlade sedan mitten på 1800-talet. Jämförelsen med hur romer behandlats i Europa är slående.

Under 1870-talet inrättade Kanadas regering, tillsammans med olika kyrkosamfund, residential schools. Det slutliga målet för missionsskolorna, som de även kallades, var att lära de infödda (som även kallas aboriginal) indianerna att läsa engelska, främst för att de skulle kunna läsa bibeln och detta för att de senare skulle kunna konverteras till kristendomen.

1874 samarbetade Kanadas regering med angloamerikanska kyrkan, katolska kyrkan och den federala presbyterianska kyrkan för att upprätta residential schools (Barnhemskolor) regeringen hade ett ansvar att ge Indianernas barn skolundervisning.

– Anledningen att delegationen ville skicka mig till konferensen var att jag skulle observera hur andra länder gör med sina minoriteter när det gäller att göra upp med historien. Jag skulle se vilka metoder de använder sig av. Kanada har kommit fram till den punkt i historien att de vill göra upp med sitt förflutna när det gäller indianfrågan. Det

handlar om ett erkännande och en upprättelse av hur indianernas barn blev behandlade på barnhemsskolorna i Kanada för cirka 150 år sedan. Skolorna leddes ofta av den katolska kyrkan. Fram till 1986, då den sista barnhemsskolan stängde, har myndigheterna, med polisens hjälp, gått in i de olika indianska familjerna och tvångsomhändertagit deras barn. Indianer var ett problem för samhället och därför skulle de omhändertas. Skolorna skulle göra dem till bättre människor. Man skulle systematiskt beröva dem sitt språk och sin kultur, de skulle bli "vita", berättar Domino Kai.

De problem Kanadas regering har brottats med genom historien är främst att indianerna som ursprungsbefolkning förfogade över stora marker. Det var alltså indianerna som var de egentliga och rättmätiga ägarna.

– Under de många förhandlingar om markövertagande mellan indianer och myndigheter kom myndigheterna ständigt med dokument som indianerna

skulle skriva under. Indianerna förstod inte vad som stod i dokumenten, de var analfabeter. Myndigheterna förklarade heller inte vad som stod i dokumenten, men likväl skrev indianerna under. När myndigheterna till slut ägde all mark med all dess naturrikedom, fanns ju indianerna fortfarande kvar.

Indianerna blev utan jaktmarker och kunde inte längre odla sina marker. Som kompensation upprättades indianreservat. Men inte ens detta räckte. Man ville göra sig av med indianerna på något sätt. Indianerna blev Kanadas "Indian problem". Det var så assimilationspolitiken startade i Kanada.

– Under konferensens fyra dagar fick vi höra olika vittnesberättelser av dessa, som de själva kallar sig, "survivors", alltså överlevande. Fler av dem fick aldrig fara hem under sommarloven. Andra berättade också om dem som fick fara hem, men inte ville återvända till skolan, hur de blev hämtade av polisen och förda tillbaka till skolan. Barnen på barnhemsskolorna fick inte ta emot besök av sina föräldrar eller släkt. Alla som vittnade berättade om hur de blivit utsatta för våld, trakasserier, och övergrepp från personalen som bestod av präster och nunnor eller andra religiösa människor. En man berättade att han som liten pojke satt sig emot orättvis behandling och blev tvingad att dricka vatten från toaletten. Det var tydligen en behandlingsmetod som många barn blivit utsatta för. Att leva på vatten och bröd hörde till vardagen. Barnen i skolorna fick inga rena och hela kläder och var för det mesta smutsiga. Men när de skulle fotograferas, då kläddes de upp inför fotografen.

Det finns arrangerade fotografier på upplädda, harmoniska barn i idylliska miljöer från början av 1900-talet. Fotografier som myndigheterna själva tagit, allt för att visa att skolorna inte alls var så dåliga, "Vi sköter minsann om era barn".

Men nu vill den Kanadensiska regeringen försonas med indianerna.

– Ja det vill de verkligen. Ända sedan 1998, då massanmälningar strömmade in

till staten om vanvården i barnhemskolorna, började man inventera bland anmälningarna. Det tog några år att utreda frågans djup. Nu vill den nuvarande regeringen i Kanada göra upp med historien och ge tillbaka indianernas rätt till sin kultur och sina samhällsmedborgerliga rättigheter.

I konferensen deltog den tidigare premiärministern Mr Jim Prentice, som numera är Minister of Indian Affairs (minister för indian frågor). Han belyste frågorna kring residential schools och det problem att man tagit familjernas barn, placerat barnen i fosterhem och gjort andra oförrätter mot dem.

– Ett stort antal barn som bodde i reservaten drabbades hårt under den tid då de blev placerade i dessa residential schools. Regeringen har nu budgeterat 250 miljoner kanadensiska dollar per år under en femårsperiod, för en kommission. Den ska stödja, främja och framföra allt kompensera de familjer och personer

som blev utsatta för olika övergrepp de senaste 100 åren. Kommissionen kommer bland annat att stödja andra organisationer med pengar. Just nu ser vi över hälsofrågorna för de äldre och deras barn och barnbarn. Många barn hamnade i fel händer och blev utnyttjade, sade Jim Prentice.

Tanken är att stödja och förstärka deras samhällliga och kulturella rättigheter, samt involvera indianerna på den politiska arenan.

– Detta gör Kanada för att kunna gå vidare som ett land. Vi förstår inte varför de tidigare regeringarna inte gjort något i frågan, trots att man efterfrågat en självständig sanningskommission i 60 år. Jag lovar att vi i den nya regeringen kommer att behandla och sätta in åtgärder i frågan. Det här är ett av de absolut viktigaste besluten någonsin i Kanadas historia, sade Jim Prentice.

– Kanadas majoritetsbefolkning har ingen vetskap om vad som skett med

indianerna. I kanadensiska skolböcker står det endast tre meningar om att det inrättas specialskolor för indianerna, något som Jim Prentice själv tycker är skamligt. Detta är något som i första hand Kanadas befolkning ska ha vetskap om.

Majoriteten av Kanadas indianer bor utspridda över hela landet. Många av dem bor i reservat och de har det inte så bra.

– Sedan finns det ju naturligtvis de som har lyckats få ett arbete, eget företag, egna hus och lägenheter som vilka som helst. Men tyvärr är flertalet av städernas indianer hänvisade till att bo i segregerade områden. Det finns även många hemlösa indianer som man ser på gatorna, som lever i misär bland.

Indianer är inte omtyckta av majoritetsbefolkning. De förknippas med alkohol, droger, kriminalitet, våld i familjen och dålig skolgång, precis det som romer förknippas med i hela världen.

Vår vackra hymn, "Gelem, gelem ..."

När jag tänker på vår hymn "Gelem, gelem ...", blir jag glad, stolt och stor på jorden. Vi har inget territorium, men vi har en egen nationalhymn. En av de allra vackraste som finns.

När vi sjunger den på olika tillställningar och konferenser, blir det till en gemensam positiv kraft som man nästan kan ta på. Hela själen fylls av en hel nations känslor, både sorg med tårar och glädje med skratt.

I London 1971 samlades representanter från 14 länder tillsammans med representanter från Indien, Världskyrkorådet och representanter från Sovjetunionen för att diskutera romernas framtid.

Det var där den forna Internationella zigenarkommittén blev International Romani Union.

Där beslutades att den 8 april skulle vara Romernas Internationella Dag.

Där beslutade man att den blågröna flaggan, med rötter från en kongress i

Bukarest 1933, skulle få ett rött hjul för att påminna om att Indien är ursprungslandet, men hjulet symboliserar även vandringen från Indien, samt romernas framåtskridande.

Det var även där man beslutade att den traditionella melodin "Gelem, gelem ...", tillsammans med texten som är skriven av Jarko Jovanovic, skulle vara romernas nationalhymn.

Och det är just med tanke på allt det fina vi har i vår hymn som det gör mig så ont när jag hör hur man missbrukar vår nationalhymn, hur man brister i respekt för en av få otroligt viktiga symboler som förenar hela världens romer. Jag kan förstå att det finns en del olika versioner av hymnen med tanke på att melodin hör ihop med en annan text som var en monsterhit i forna Jugoslavien på 1960-talet. Jag kan även förstå att det kan ha kommit ytterligare någon snarlik version på texten med samma melodi i början på 1970-talet. Detta med tanke på att besluten som

äggde rum i London 1971 inte började nå romerna på allvar förrän på sent 80-tal.

Men att det fortfarande kommer nya versioner av hymnen är rent utav skamligt.

Var finns er stolthet? Detta frågar jag er som inte värnar om det som tillhör våra nationalsymboler och vår romska identitet. En hymn är inget man dansar till. Att se yngre och även äldre dansa till "Gelem, gelem..." gör mig och andra helt förskräckta. En annan sak som är helt självklar är att man under hymnens gång ska visa sin vördnad och heder för det fina genom att stå upp. Ska vi låta folk som inte förstår bättre, massakrera och förlöjliga en del av vår romska tillhörighet? Låt oss gå samman och sprida kunskapen om nationalhymnens betydelse till våra romer som ännu inte förstått det viktiga med den, att det är en nationalhymn som vi alla borde vårda med omsorg och kärlek.

Domino Kai

Bathe Sarov visar hur han sitter i sin farfars knä.

Han snidar sina tankar

Bathe Sarov, boende i Göteborg, vill lära ut sin konst till romska ungdomar. Han längtar efter ett ställe där han kan träffa ungdomar och lära ut sin träsnidarteknik.

Under hela sin uppväxt har han gillat att skära i trä. Bathe lärde sig som tolvåring att snida av sin farfar som kunde både snickra och snida.

– Jag bara väntar på att vi ska få ett romskt kulturcenter eller något liknade här i Göteborg, säger Bathe när vi hälsar på honom. Det bor många romer här och ändå har vi ingen plats att samlas på. Det hade varit trevligt om jag hade kunnat lära ut träsnideri där, annars tror jag att det kommer att dö ut med mig.

Bathe lärde sig snida av sin farfar som han hela tiden var tillsammans med. Han hade intressanta handverktyg och byggde egna vagnar, sådana som drogs av hästar. Vagnarna liknade de som nybyggarna hade i Amerika, riktiga prärievagnar, täckta med tältduk. Han kunde göra allt i trä till och med hjulen till vagnarna gjorde han själv.

– Det var många som kom och fick sina vagnar och hjul lagade hos honom. Han och jag snidade på kvällarna, både knivar, skedar och skålar som vi gav till andra romer som vi reste och bodde tillsammans med. Vi hade inga fasta boplatser på den tiden. Vi kunde bo på ett ställe

i kanske några veckor, sedan bar det iväg till andra platser. Folk i byarna kom till oss när de ville ha snickarhjälp. Vi kunde vara ett sällskap på sju åtta vagnar, alla dragna av hästar.

Nu mera är snideriet en hobby och Bathe fördriver numera fritiden med att göra utsirade ramar till både speglar och tavlor.

Hästar ligger honom tydligen varmt om hjärtat. Han visar upp en del av sina alster som pryder hans väggar. Bland annat visar han en skulptur med två kronprydda örnar och två hästar. På en annan vägg hänger en tavla med en hästdroska. Det är ett snideri med sin egen historia från Jugoslavien. Den handlar om en gammal hästdroskägare som kör sitt ekipage genom staden.

Droskägaren var känd på den tiden, alla i staden visste vem han var, hans häst var en gammal trotjänare och kamrat. Ekipaget blev en legend. Det var ett med staden och invånarna i många år. Folk utanför staden kom bara för att åka runt med dem. Plötslig en dag föll hästen ner på gatan och dog. I saknaden av sin kamrat skriver hästdroskägaren en sång som sedan blir känd och besungen. Den historien inspirerade Baté att snida ett droskekipage med fina passagerare och en bakkusk. Baté berättar att droskägaren hade erbjudit sig att köpa snideriet men Baté ville behålla det. Hästen hyllas fortfarande i staden.

I ett annat arbete ser vi hur han har avbildat lipizzanerhästar.

Bathe bor på nedre botten och har fördelen med att ha en uteplats. Vi kan se att han inte bara har intresse för snideriet. Vi vågar säga att han har den finaste och mest blomsterprydda terrass vi har sett, naturligtvis omgärdad av ett egenhändigt gjort staket. Även pelarna till altandörren har Bathe gjort.

Bathe bär på en stor sorg. Han kunde inte förmå sig själv att fara ner till sin älskade mors begravning. Han visste inte om han skulle klara att se henne död. Därför skrev han ett brev till hennes minne och bad om förlåtelse för att han inte kunde närvara. Brevet var skrivet på vers.

Bathe skriver gärna dikter, men låter ingen ta del av dem, dock fick vi se några av dem och han läste upp brevet till sin mor.

Den tatuerande sångaren

Ralf Novak Rosengren är 35 år och född i Halmstad. Han var med och startade den första föreningen för resandefolket i Sverige.

– Jag hade varit i kontakt med Lars Lindgren, som nu mera arbetar på DO, under några år och i slutet på 80-talet bestämde vi oss för att starta föreningen Resandefolket. På den tiden fanns det ingen organisation för resandefolket. Vi var väldigt ambitiösa och gav även ut en liten tidskrift för att synliggöra resandefolket och deras kultur. 1991 fick vi medlemskap i Nordiska Zigenarrådet. Det var en härlig tid vi hade tillsammans, säger Ralf.

Nordiska Zigenarrådet arrangerade en treveckors sommarskola för romska ungdomar i Skåne tillsammans med Romani Union. Dit kom ungdomar från olika delar av Europa, bland annat från Estland, Finland och Ryssland.

– Meningen var att få igång ett kulturutbyte. Där läste vi é romani chib och om de olika dialekternas likheter och om de olikheter som förekom inom den romska språkgruppen. I början tyckte jag, som talar svenskromani med svenskt uttal, att det var väldigt nytt med de andra dialekterna. De uttalades och lät som ett helt annat utländskt språk. Men det blev tydligare med tiden som gick att man använde samma ord, bara att de uttalades på ett annat sätt. Vi resande har ju tappat de grammatiska ändelserna som fortfarande finns kvar i många övriga romska dialekter, annars tyckte jag att det var mycket lika, berättar Ralf.

De fick även en inblick i de indiska språken prakrit och sanskrit, och om de olika romska kulturerna.

– Jag hade med mig min kultur hemifrån och det var väldigt spännande att jämföra. Men man märkte snart att det fanns en grund i den romska kulturen som är den samma, oavsett var i världen man befinner sig och oavsett vilken språkgrupp man tillhör. Speciellt det här med respekten för äldre och barnomsorgen och renhetsreglerna.

Året därpå arrangerades även en sommarskola i Karis i Finland.

Ralf deltog i många seminarier, bland annat i Finland som arrangerade många möten på den tiden. Redan då talade man om att försöka få tillstånd ett en standardisering och ett gemensamt skriftspråk. Man talade om att skapa ett gemensamt alfabete.

– De bokstäver du använder i ERG idag på receptsidan, användes även då, men för nordiska romer, finska kale och för svenska och norska resande, är det svårt med de bokstäverna.

Föreningen Resandefolket fortsatte och ambitionen var bland annat att bevara och utveckla resandefolkets musik och historia.

– Tyvärr så kom vi till ett stadium att vi inte orkade mer, vi hade motgångar både från den egna gruppen och utanför var det rent rasistiska motgångar som gjorde att vi inte fortsatte. Det föll sig istället ganska naturligt att jag skulle fortsätta med musiken. Jag kommer ju från en musikerfamilj både på min fars och på min mors sida. Vad jag vet, har

hela familjen på pappas sida försörjt sig på musiken.

Ralfs pappa spelade dragspel. Hans farfar och farfars bror var yrkesmusiker och spelade i orkester på de stora amerikabåtarna under 40-talet. Ralfs farfar föddes i Tyskland 1908 i Bad Hertzfeldt, senare flyttade familjen till Sverige där Ralfs pappa föddes. När Ralf var åtta år gammal började han att spela trummor, men gick senare över till gitarr och började sjunga.

– Jag var sångare i rockgruppen Smooth and Greedy i tio år. Vi turnerade mycket i Tyskland och Österrike och spelade in skivor.

Ralf gjorde för ett år sedan en egen cd som han själv lanserade. På den finns gamla resandesånger och egen komponerad text och musik.

Ralf har många tatueringar på sin kropp. Han har tatuerat andra i tio år och just nu håller han på att öppna en tatuerarstudio i samma hus där han bor.

– Nu väntar jag på att hälsovårdsnämnden ska inspektera att jag uppfyller hälsokraven. Jag räknar inte med att tjäna några stora pengar på detta, men det är roligt att skapa ett konstverk och på konst tjänar man inte så mycket. säger Ralf Novak Rosengren.

Monika Kaldaras guidar runt på Malmö Museer.

Romer på Malmö museer

Romskt kulturcentrum i Malmö startade sin vandringsutställning, en i en rad av kommande utställningar på Malmö museer i slutet av augusti. Med ett stort urval av både gamla och nya bilder lyfter utställningen fram romernas historia från tidigt fyrtiotal fram till idag.

Det är Monika Kaldaras som guidar oss genom utställningen. Hon visar oss hur romernas boendesituation var i Sverige under tidigt 40-tal och även hur romer i andra länder bodde och levde under samma tid.

– Jag tycker att det är viktigt att visa att vi romer inte haft tillgång till skolan. På en bild kan man se när min mor läser sin första ABC bok. Hon fick sin första skolgång i femtioårsåldern. På nästa bild ser vi ett demonstrationståg med Katarina Taikon i fronten. Hon och romerna på bilden, tillsammans med Olof Palme, demonstrerade för romers rätt till skola och bostäder, säger Monika.

Monika fortsätter sin guidning och berättar om hur de på fyrtioalet bodde i tältläger på Bulltoftagården.

– På gården fanns ett stort hus som var

tomt och obebott, min far frågade om vi kunde få hyra huset, men det fick vi inte. Vi fick endast bo på tomten med våra husvagnar och tält. På den tiden bodde vi lyckligtvis i en husvagn. Jag tyckte att det var skönt att slippa bo i tältet.

Utställningens bilder visar hur romer faktiskt bor kvar i husvagnar i Frankrike och England och att romer i Rumänien och i Ryssland i bästa fall bor i skjul och i sämsta fall i plasttält. När dessa bilder togs skrev man år 2005.

Under Andra världskriget var även romer utsatta för Hitlers hänsynslösa idéer om utrotning. Romer förintades i koncentrationsläger i olika delar av det ockuperade Europa. Ett av de största koncentrationslägren var Auschwitz i Polen.

– Dit reste vårt ungdomsförbund RUF

med sina ungdomar på en studieresa, berättar Monika.

På bilderna ser vi hur ordförande för RUF:s ungdomsförbund Erland Kaldaras lägger ner en krans på romernas minnesplats. Bakom honom står ungdomarna och sjunger nationalhymnen Gelem gelem.

Bilderna och texterna visar och berättar om den romska kulturen, om olika

seder och bruk. Bröllopsceremonier skildras och de för romerna så viktiga renlighetsreglerna.

Några av fotografierna är tagna i Indien.

Monika berättar att en romsk delegation från Sverige for till ner till Indien för att söka sina rötter. Delegationen mötte bland andra Indiens premiärminister Indira Gandhi och Weer Rajendra Rishi.

Andra fotografier visar hur romer firar olika högtidsdagar.

– Romer har olika högtidsdagar. För vissa romer är påskan den största religiösa högtidsdagen. I Jugoslavien firar romerna Georgedagen och på Balkan firas Herdelesi och kanske störst av dem alla är den Internationella romerdagen som firas den 8 april. Den blir mer och mer uppmärksam, säger Monika.

I slutet på utställningen beskrivs romernas situation i dag genom tidningsutklipp med rubriker som "Romer släpps inte in på badplatser eller campingplatser", "Rom sökte bostad 12 gånger men fick ingen", "Romer nekas hyra lokal", "Romska barn tvångsomhändertogs" osv. osv. osv.

– Utställningen fortsätter sin vandring till olika kommunala platser, som bibliotek och skolor i Malmö och sedan vidare ut i landet, berättar Monika Kaldaras.

Anmäl diskriminering till DO!

Genom att anmäla diskriminering så gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjligheten att få upprättelse för den kränkning du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskriminering.
3. Din anmälan kan göra att andra inte behöver bli utsatta för samma sak som du.

Upplever du dig diskriminerad på bostadsmarknaden?

Har du sökt bostad men fått avslag när du talat om vad du heter eller när de ser att du eller någon i ditt sällskap bär romska kläder? Blir du erbjuden lägenhet, men bara i vissa områden? Har du försökt byta bostad men inte lyckats?

Tror du eller har du upplevt att din etniska tillhörighet påverkat dina möjligheter på bostadsmarknaden? Du kan anmäla det till DO.

Känner dina barn sig trygga i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade i skolan? Sedan 2006 finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Om dina barn blir trakasserade eller utsätts för etnisk diskriminering kan du anmäla det till DO. Blir dina barn mobbade kan du anmäla det till Barn- och elevombudet på Skolverket.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln, tel: 08-508 887 00. Rådgivningen har öppet på måndagar kl. 9 - 12, onsdagar kl. 13 - 16 och fredagar kl. 9 - 12.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats: www.do.se

Ett hedersomnämnannde på RKC

Under ett extra årsmöte på RKC nyligen blev Viktor Witca Famuelson hedersmedlem i föreningen med omnämnannden av hans 40-åriga insatser för romer, både i Sverige och internationellt. Under mötet avtäcktes även en tavla med fotografier som Viktor skänkte till centret.

– När vi i Roma Congress samlades i

London 1971 blev vi accepterade som en nation. Det är vi som är romerna, det är vi som är den romska flaggan. Under kongressen talade vi om samverkan och solidaritet. Det är den vi efterlyser idag.

Roma Congress arbetar med hela världen, Europa, Australien, Nord- och Sydamerika.

– Vi har blivit kallade till Tyskland där vi ska lyfta frågan om de ersättningar som ännu inte har blivit utbetalda till de romer som drabbades av nazismen och som efter kriget blev spridda över hela världen. Därför har romska representanter även från Amerika blivit kallade dit.

Man talar om tio miljoner dollar som ska utbetalas till romerna. Men vad krävs av romerna?

– Att vi är solidariska med varandra. Är vi inte det så åstadkommer vi ingen-

ting. Se bara hur det ser ut i Stockholm, här bor många romer, men det är inga här idag. Vårt folk ställer inte upp. Man kallar dem, men de kommer inte. Hur ska man då, gemensamt, kunna åstadkomma någon förbättring för romerna? Vi kan inte skiljas från varandra så att var och en arbetar för sig. Vi äldre måste förena oss, berätta om vilka tankar vi har och visa vägen för de yngre, den väg vi vill styra dem in på. Vi måste visa dem att de kan föra kampen vidare i den romska rörelsen och förbättra romers situation i världen. Därför måste vi agera som bra förebilder. För gör vi fel kommer även de att göra fel och då har vi inte vunnit något, säger Viktor.

Han efterlyser en större solidaritet bland romer, ett större engagemang.

Romer i rondellen

I en rondell på motorvägen M50 i den lilla staden Ballymun på Irland, bodde det under några månader i somras cirka 60 rumänska romer. De romska familjerna hade lämnat sina usla förhållanden i Rumänien i hopp om att finna ett bättre liv på Irland. Det var en mycket stor rondell med träd och buskar där romerna bodde under mycket knappa förhållanden i enkla tält. De flesta kom dit i maj och i slutet av juli deporterades de tillbaka till Rumänien. Den Irländska resandeorganisationen Pavee Point har representerat familjerna och gett dem stöd. Även den katolska kyrkan har försökt hjälpa romerna.

– Vi tycker helt klart att regeringen har möjligheter att hjälpa dessa människor. Även om vi inte förväntar oss att regeringen ska tillåta okontrollerad invandring, förväntar vi ändå att de ska bli behandlade som människor när de kommer hit säger, Ronnie Fay från Pavee Point.

Irlands justitieminister Brian Lenihan sa att de romska familjerna skulle deporteras från Irland om de inte kunde

komma med en bra anledning till att de skulle få stanna. Han sa också att han blivit rådd av andra rumäner boende på Irland att om de här familjerna fick stanna skulle tusentals följa i deras spår.

– De är ett stort socialt problem i Rumänien, säger han till Irländsk media. Men de är Rumäniens problem, inte Irlands. Det finns en huvudentré till detta land. Det finns ingen bakdörr.

Den rumänska ambassadören på Irland, Silvia Stancu Davidoiu, anklagade några av dem som campade i rondellen för att försöka lura allmänheten att tro att deras levnadsförhållanden i Rumänien var undermåliga. Hon sa att många av dem hade socialbidrag eller permanenta adresser i lägenheter.

Över tjugo olika grupper och organisa-

tioner stödde de rondellboende romerna under tiden de var där och gav dem mat.

Joe O' Brien från den katolsk hjälporganisation Cross Care, tyckte myndigheternas behandling av romerna var undermålig.

– Vårt lands oförmåga att erbjuda grundläggande mänskliga förutsättningar och akuthjälp under den tid emigrationssprocessen är i gång är helt oacceptabla. Man behöver inte offra vanlig mänsklig värdighet för att emigrationssystemet ska fungera.

Foto: Pavee point

ÉRG får beröm i Sverigs Radio

"Veckans beröm låter vi Bo Hazell i Örebro dela ut. Och det går till redaktionen för den romska tidskriften É Romani Glinda - Den Romska Spegeln. Med Fred Taikon i spetsen så lyfter redaktionen fram romernas och de resandes situation i Sverige, vilket kan vara en mycket svår balansgång, skriver Bo Hazell.

Redaktionen försöker beskriva de olika stammarnas kultur och traditioner, språk och förhållanden. De talar olika former av romani chib och har olika bakgrund och utbildning. Och då är det lätt att reta upp enskilda läsare med några illa valda ord.

Trots detta arbetar Fred, Maja-Lena och Rosario Taikon och Bengt O. Björklund oförtrutet vidare, slutar Bo Hazell."

SR

Tiotalet döda i brand på härbärke

Minst nio liv krävdes i Slovakien när ett härbärke brann, uppgav polisen på förnyhetsbyrån TASR.

Branden inträffade i staden Kysucke Nove Mesto nära polska gränsen i fredags. Panikslagna människor flydde för

livet för att undkomma lågorna.

Omkring 80 personer fanns registrerade som boende på härbärgen. Många av hyresgästerna var romer.

Anledningen till branden är inte känd.

TT

Affärsägare diskriminerade romer

En affärsägare i Karlstad nekade den 5 oktober 2005 två män att handla i sin butik. Nu åtalas han för olaga diskriminering. Enligt åklagaren nekades de att handla för att de var romer. De två männen avvisades också från butiken. Enligt ett vittne har det inte funnits några särskilda skäl för att vägra de båda männen att handla. De två poliser som kallades till platsen vittnade om att handlaren sagt att han inte ville ha de båda målsägarna i butiken.

Värmlands Folkblad

Rumänsk rasism

I ett öppet brev till EU-myndigheter och de styrande i Rumänien har CRISS, Roma Center for Social Intervention and Studies, krävt att något görs åt derastiska uttalanden som både presidenten och premiärministern i Rumänien gjort nyligen.

Den 19 Maj sade den rumänske presidenten Traian Basescu, angående en journalist:

– Vad aggressiv den där stinkande zigenarkvinnan var.

Den 30 maj sade Rumäniens premiärminister Calin Popescu Tariceanu:

– Det handlar om ett antal rumäner, om rumänska medborgare, lystring, rumänska medborgare av romskt ursprung som utgör en grupp, ofta av brottslig karaktär och extremt farliga, det är de som skor sig i Rom. Jag vill att ni ska förstå mig helt klart, om Italien var känt för sin maffia på 20-talet, vill jag inte att Rumänien får en dålig bild på grund av dessa grupper som begår alla möjliga brott, som börjar med stöld, prostitution, knarkhandel, pedofili och listan kan göras lång.

CRISS uppmanar alla att protestera mot dessa mycket rasistiska uttalanden.

Delegationen för romska frågor informerar

Delegationen för romska frågor har, tillsammans med den romska referensgruppen, beslutat att starta en hemsida, som är tänkt att öppna i november 2007. Delegationen söker därför kontakt med alla romska föreningar och organisationer, som vill lägga in information om sin förening på hemsidan.

Informationen om er organisation ska vara kort, cirka tre rader på en A4, med en länk till er organisations hemsida samt kontaktuppgifter.

Vi vill ha in er information senast den 28 september.

Ta kontakt med Manuel Tan Marti

E-post: manuel.tan.marti@integration.ministry.se
Direkttelefon: 08-405 53 954

Gamla kära bilder berättar

Anneli Sari, Yrjö Tähtelä, Indira Gandhi och W R Rishi, New Delhi 1976.
Foto Gunni Nordström 1976.

I mars 1976 for en romsk delegation med kaale, svenska kelderasha och några utomnordiska romer till staden Chandigarh i delstaten Punjab i Indien, femflodslandet, som brukar utpekas som zigenarnas urhem. De hade rest dit för att delta på den romska världskonferensen. Få av deltagarna kunde engelska, men de gjorde sig förstådda ändå, ofta på det egna språket, romanés, som via sanskrit har släktskap med dagens nordindiska språk som punjabi och rajasthani. Men den europeiska delegationen undrade varför inga indiska romer var med på konferensen.

Initiativtagaren till konferensen, Weer Rajendra Rishi, språkman och före detta diplomat i London, förklarade emellertid att det var precis som det skulle: det fanns helt enkelt inga zigenare i Indien.

Zigenska konferensdeltagare togs emot av Indira Gandhi i New Delhi 1976.
Foto Gunni Nordström 1976

Indiens premiärminister Indira Ghandi framför Viktor Famulson och Aleka Stobin.
Foto: Seja Ketula.

Men alla dessa miljoner indier som går under namnet gypsies, zigenare vad är det för folk, undrade den romska delegationen.

Weer Rajendra Rishi förklarade att ordet "gypsy" egentligen har sitt ursprung i medeltidens England. När de första indierna,

dvs zigenarnas förfäder, invandrade dit under 1500-talet, kallade de sig själva för egyptier, egyptians, vilket förvanskades till "gypsies" och kom att användas för kringströvande och nomader av alla slag, från indienättlingar till blåögda och ljushåriga tinkers, dvs irländska förtennare som på grund av sitt arbete förde ett ambulande liv.

Sedan tog engelsmännen med sig ordet "gypsy" till Indien och applicerade det på alla som av olika skäl levde ett nomadliv. Språkforskare har emellertid slagit fast att det inte finns någon språklig eller etnisk gemenskap mellan dessa grupper sinsemellan - sociala grupperingar från många olika håll har bara fått en gemensam benämning.

Weer Rajendra Rishi påminde om att zigenarna i väst själva kallar sig rom, vilket betyder man, människa. De som kallar sig rom - de finska zigenarna säger romanit - kan språkligt och historiskt placeras in i ett nordindiskt sammanhang.

Sedan 1700-talet vet man att romernas språk har sitt ursprung i sanskrit och det anses också säkerställt att deras förfäder lämnade de nordvästra delarna av Indien för omkring tusen år sedan.

De indiska arrangörerna tillsammans med Europas romer.
Foto: Seja Ketula.

Sammanställt av Domino Kai efter Gunni Nordströms böcker "Om zigenare" (1982), "Vi kallar dem zigenare" (1991).
Foto Gunni Nordström och Seja Ketula.

Kålpudding

Det här behövs till ca:8 portioner:

- 2 st Vitkålshuvuden (4 kg)
- 4 msk Margarin
- 4 msk Sirap
- 1 ½ kg Blandfärs
- 3 st Gula lökar
- 4 ½ dl Vatten
- salt och peppar

Gör så här:

Strimla kålhuvudet, skär bort den hårda stocken. Smält margarinet i en stor stekgryta. Lägg i kålen och bryn den lätt. Rör om så att kålen inte bränns. Salta och peppra efter smak. Ringla över sirap. Rör om igen. Ställ åt sidan medan du blandar färsen. Riv eller finhacka löken. Blanda blandfärs med vatten, salt och peppar. Lägg hälften av kålen i en ugnssäker smörjd form. Bred över färsen och täck med resten av kålen. Grädda i ca 45 minuter, i 200°C varm ugn.

Servera med potatis och lingonsylt.

Smaklig måltid

Šax, litiardó masésa

Gado trubúl 8 ženénge

- 2 st. Šeré parnó šax
- 4 msk. Margarina
- 4 msk. Zarósko sirópo
- 1,5 kg. Guruvanó thai balikanó litiardó mas
- 3 st. Purumá
- 4,5 dl. Pai
- Lon thai piperi

Ker gadeá:

Šin o šax ande sané lúnži kotorá, šin avri o kotšái. Bilar é margarina ande jekh bari tipsía. Šor andré o šax ande tipsía thai pek o šax le lel o šax šukar farba. Hamisár te na phabarés o šax. Mai tho piperi thai lon, thai o zarósko sirópo. Kan peklán o šax tho la rigáte. Šin, vai rande le purumá. Hamisár le purumá thaj o pai ando o litiardó mas, na bistér o lon thaj pipéri akaná šor andré dupaš ánda o šax ánde jekh forma makhlí margarinésa. Tho oprál o litiardó mas, thaj vušar o mas le šaxésa. Muk te péčol ando bov pe 200 gradora, ánde 45 minutsi. O xabén xalpe kolompirénsa thaj varénia andá vešeske lolé múri.

Xan pe sastimáste !

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B**Porto
Betalt**

Delegationen på Bok & biblioteksmässan

Välkommen till Internationella Torget på Bok & Biblioteksmässan i Göteborg där Delegationen för romska frågor i år deltar med en monter. Delegationen kommer, tillsammans med den romska tidskriften É Romani Glinda, att ge information om romsk litteratur skriven av och om romer. Du kan i montern ta del av deras kultur och språk samt ställa frågor om vilka organisationer, institutioner och myndigheter som arbetar med romska frågor i Sverige och Europa. Vi arrangerar även två seminarier med fokus på det romska språket och den romska minoritetens ställning i dagens Europa. Vår monter finns på plan 2, Internationella Torget, monterplats: H03:33.

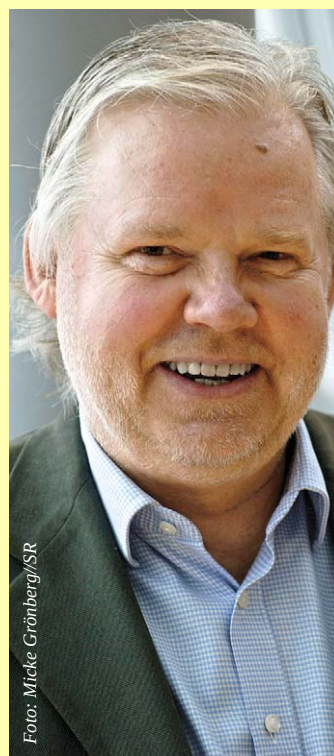
Olle Josephson

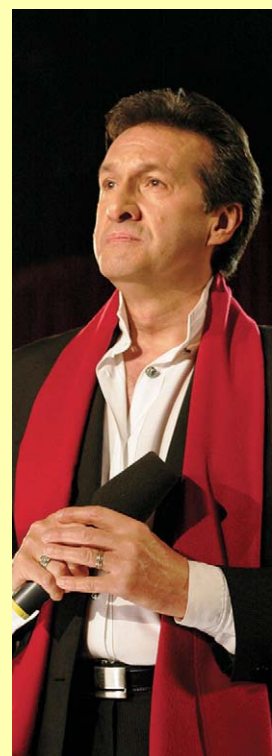
Baki Hassan

Maria Leissner

Kjell-Albin Abrahamsson

Hans Caldaras

Seminarier:

Världens största romska ordbok

Ett samtal om arbetet med att värna och främja det romska språket utifrån den nytgivna ordboken i romanés av Baki Hasan

Medverkande: Demokratiambassadör Maria Leissner, ordförande i Delegationen för romska frågor, Baki Hasan, Språkrådet och Olle Josephson, Språkrådet

Fredag 28/9, kl. 17.30-18.00, Lilla scenen

Romer i tiden

Ett samtal om romernas situation i dagens Sverige och Europa

Medverkande: Demokratiambassadör Maria Leissner, ordförande i Delegationen för romska frågor och kulturarbetaren Hans Caldaras

Moderator: Kjell-Albin Abrahamsson, utrikeskorrespondent Sveriges Radio

Lördag 29/9, kl. 11.20-11.40, Stora scenen

För mer info: www.internationellatorget.org